

TSMA. D. 7180-5 Numaralı Deftere Göre Rumeli Bâzdârânları: Vize’den Vidin’e Timar Sahipleri ve Avcı Kuşları

Tahsin HAZIRBULAN
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
thazirbulan@hotmail.com
ORCID: 0000-0001-9779-6022

Araştırma Makalesi	DOI: 10.31592/aeusbed.1756449
Geliş Tarihi: 01.08.2025	Revize Tarihi: 13.03.2026 Kabul Tarihi: 30.03.2026

Atıf Bilgisi

Hazırbulan, T. (2026). TSMA. D. 7180-5 numaralı deftere göre rumeli bâzdârânları: Vize’den Vidin’e timar sahipleri ve avcı kuşları. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(1), 300-319.

ÖZ

İnsanlık tarihi boyunca geçim kaynağı olarak başlayan avcılık, medeniyetin gelişimiyle birlikte askeri talim, spor ve eğlence haline dönüşmüştür. Türk devletlerinde yaşam felsefesi düzeyinde önemli olan avcılık geleneği, Osmanlı Devleti’nde de sultanlar ve üst düzey devlet adamları tarafından sürdürülmüştür. Osmanlı saray teşkilatında avcılık kurumu, Bîrun kısmında “Şikâr Ağalığı” ve Enderun’da “Doğancıbaşı” öncülüğünde organize edilmiştir. Taşrada ise sarayın avcı kuşu ihtiyacını karşılamak için kendi içerisinde bir hiyerarşisi bulunan bir teşkilat oluşturulmuştur. Buna göre organizasyon adına “Ser-Bâzdârân” denilen görevlinin öncülüğünde her biri hizmet açısından birbirinden farklı ancak ortak bir gaye için çalışan sayyâd, görenççi, getirücü, tuzakçı, kümecî, yuvacı, tülekçi ve yavrucu olarak isimlendirilmiş uzman birimlerden oluşmaktaydı. Bâzdârân üyeleri beratla görevlendirilir ve hizmetleri karşılığında timar tasarruf ederlerdi. Ayrıca örfî ve avâriz türü vergilerle seferlerden de muaf tutulurlardı. Bu çalışma, Osmanlı Devleti’nde avcılık kurumunun gelişimini ve Rumeli’deki Bâzdârân teşkilatının belirli sancak ve nahiyelerdeki timar yapısını, timar sahiplerini ve yetiştirilen avcı kuşlarını ilgili arşiv defterine göre incelemekte, elde edilen bulguların teşkilatın bölgesel yapılanmasını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avcılık, Rumeli, Bâzdârân, Timar.

TSMA. D. 7180-5: The Bâzdârâns of Rumelia: Timar Holders and Hunter Birds from Vize to Vidin

ABSTRACT

Hunting, which began as a means of subsistence throughout human history, has evolved into military training, sport and entertainment with the development of civilisation. The tradition of hunting, which was important at the level of philosophy of life in Turkish states, was also continued by sultans and high-ranking bureaucrats in the Ottoman Empire. In the Ottoman palace organisation, the hunting institution was organised under the leadership of the ‘Şikâr Ağalığı’ in the Bîrun section and the ‘Doğancıbaşı’ in the Enderun. In the provinces, an organisation with its own hierarchy was established to meet the palace’s need for hunting birds. Accordingly, the organisation consisted of specialist units called ‘Ser-Bâzdârân’ (chief falconers), each of which performed different services but worked towards a common goal, including hunters, spotters, retrievers, trappers, flockers, nesters, falconers and breeders. Bâzdârân members were appointed through the berat system and received timar in return for their services. They were also exempt from customary and emergency taxes and military campaigns. This study examines the development of the hunting institution in the Ottoman Empire and the timar structure, timar holders, and the game birds raised by the Bâzdârân organization in Rumelia across specific sanjaks and nahiyes, based on relevant archival records; it aims to reveal the regional structure of the organization through the findings obtained.

Keywords: Hunting, Rumelia, Bâzdârân, Timar.

Giriş

İnsanoğlu doğa koşullarına karşı aklını kullanarak mücadele etmiş, mevcut kaynaklar yetersiz kaldığında üretim yapmayı öğrenmiştir. Avcılık, toplayıcılıkla birlikte başlayan ancak daha gelişmiş teknikler gerektiren bir faaliyet olarak ortaya çıkmıştır. Zaman içinde ok, mızrak, ağ gibi çeşitli araçlar ve köpek, atmaca, şahin gibi hayvanlar avcılık sürecine dâhil edilmiştir. Avcılık sadece beslenme ihtiyacını karşılamakla kalmamış, toplumsal ve kültürel açıdan da kritik işlevler üstlenmiştir. (Naimioğlu, 2024, s. 1-2). Kuşlarla avcılık çok eski bir geçmişe sahip olmasına rağmen, Avrupa’da Orta Çağ’a kadar yaygın değildi. Bu avcılık türü, Araplar aracılığıyla Endülüs ve Sicilya üzerinden Avrupa’ya tekrar tanıtılmıştır. Avcılık, özellikle saray çevresinde, hükümdar aileleri ve aristokrat kesimde büyük ilgi

görmüş hem saray bünyesinde hem de ordu içerisinde özel avcı birlikleri kurulmuştur (Erdem, 1991, s. 100-101).

Türk toplumlarında avcılık, İslam öncesi ve sonrası dönemlerde büyük önem taşıyan bir gelenektir. Bozkır geleneğinin temel unsurlarından biri olan avcılık, sadece bir faaliyet değil, adeta bir yaşam biçimi, inanç sistemi ve kültürel gelenek olarak kabul ediliyordu (Caferoğlu, 1972, s. 171). Avcılıkla ilgili inançlar ve uygulamalar Türklerin yaşamında merkezi bir konuma sahipti. Av, yalnızca dinlenme aracı değil, aynı zamanda spor ve savaş pratiği için bir eğitim yöntemi idi. Bunun yanında, hükümdarların halkla iletişim kurması, sorunları dinlemesi ve gerektiğinde teftiş yapması için önemli bir fırsattı (Türkmen, 2009, s. 80; Avcı 1991, s. 113). Yiyecek temini, çocukların isimlendirilmesi, ekonomik kaynak sağlamak gibi faktörlerde avcılığın yapılmasını sağlayan nedenlerdendi (Türk, 2024, s. 61-70). Eski Türkler avladıkları hayvanların etlerini tüketirken, avcılıkta kullandıkları şahin gibi kuşları kutsal (ongun) olarak da kabul ederlerdi (Özaydın, 1991, s. 101-102). Türk askeri ve sosyal hayatında önemli yere sahip olan avcı kuşlardan Şunkar/Şahin, Üki/Baykuş, Köykenek/Çakır, Kırgu/Atmaca, Köçgen/Atmaca, Kargıçay/Kartal vd. Oğuz boylarının birçoğunun ongunu/sembolü olmuştur (Karasu, 2017, s. 20). Doğan, çakır, şahin, kartal, aksungur vb. avcı kuşların isimleri, çocuklara verilen isimler arasında yer almıştır. (Alkan ve Gökbuğa, 2015, s. 24).

Avcılık için kullanılan “Beyzere” sözcüğü Farsça kökenlidir ve Türkçe’ye “Bâzdâr” olarak geçmiştir. Çakır doğan, doğan anlamına gelen “Bâz” kökünden doğancı veya alıcı kuş besleyen “Bâzdâr” kelimesi türemiştir. İslam öncesi dönemde Araplar avcılıkta ok, yay, kapan gibi savaş aletleri kullanmaktaydı. İslamiyet’in yayılmasıyla birlikte Rumlar, İranlılar ve Türklerle etkileşim sonucunda Arap avcılık geleneğinde değişimler olmuştur. Bu etkileşimle birlikte Araplar, avlarında avcı kuşlarından (doğan, atmaca, şahin) ve av hayvanlarını (köpek) kullanmaya başladılar. Endülüs’te avcı kuşlarla ilgilenen kişiler sakkâr, tayyâr, bayyâz, bayyâzi, biyâz, bazîy ve bayzârî gibi unvanlar kullanmaktaydı. Abbâsî halifeleri ava çıkacakları zaman emîrî’s-say, okçular, çita bakıcıları, doğan, şahin ve tazı bakıcıları ile seyislere talimat vererek av hazırlıklarına nezaret ederdi (Özaydın, 1991, 101-102).

Selçuklu ve Oğuz Türkleri Anadolu’yu yurt edinseler de av kültürü yaşattılar. Tuğrul Bey avcılığı özerk bir örgüte dönüştürdü. Bu çağda avcı birlikleri kuruldu, ordunun dinçliği için organize av partileri yapıldı. Avlarda köpeklerle birlikte parslerden da yararlandılar (Güven ve Hergüner, 1999, s. 33). Sultan Melikşah’ın av düşkünlüğü; avladığı hayvanların boynuzlarından kuleler yaptırması ve her av için bir dinar bağışta bulunmasıyla ünlendi. Irak Selçuklu Sultanı Mahmud, avcı kuşlar ve köpekler besledi. Arslanşah b. Tuğrul’un altın tasmalarla süslü 400 çitası olduğu tarihî kayıtlarda yer aldı. Selçuklu’da av işlerini yöneten “bâzdâr”lar ise nüfuzlu konumlara geldiler (Hacıgökmen, 2018, s. 327; Özcan, 2010a, s. 161-162; Özaydın, 1991, s. 102).

Anadolu Selçuklularında şikâr için avcı kuşların ve diğer av hayvanlarının bakımını sağlayan, sultanla ava giden özel bir birim bulunurdu. Bu teşkilatta avcılara “bâzdâr”, teşkilatın başındaki kişiye (avcıbaşı) ise “emîr-i şikâr” denirdi. Emîr-i şikâr, sultanın av işlerini düzenlemekle görevli olup, saygın kumandanlar arasından seçilirdi. Kara ve hava avcılığının yaygın yapıldığı Anadolu Selçuklularında avcılıkta atmaca, balaban, çakır, doğan, kartal, kerkenez, laçın, sungur gibi avcı kuşlarla, av köpeği tazı, zağar, pars türündeki av hayvanları kullanılırdı (Salman, 2022, s. 38-55). Timurlular döneminde avda kullanılmak üzere yetiştirilen ve bakımı yapılan hayvanları için “kuşhâne” adıyla bir teşkilat bulunur, bu görevi yapanlar “kuşciyân” olarak adlandırılır, avda kullanılacak diğer hayvanların sorumlularınada “barsciyân” denilirdi. Hârizmşahlar Devleti’nde av kuşlarının terbiyesi ve idaresi “emîr-i şikâr” unvanlı görevlinin sorumluluğundaydı (Özcan, 2010a, s. 161). Anadolu Beylikleri, Memlûkler, İlhanlılar, Akkoyunlular ve Karakoyunlular da benzer av teşkilatlarına sahipti (Uzunçarşılı, 1988c, s. 82- 37, 137, 274). Memluk Sultanlığı’nda emir-i şikârın denetiminde şikârhane adıyla bir müessese kurulmuştu. Sultanın av köpeklerinden kilâbzî, avcı kuşlardan bâzdâr, avlanacak kuşların inecekleri yeri denetleyen hırâsetü’t-tayr/hârisü’t-tayr unvanlı av emirleri dışında, sultanın kuşlarıyla ilgilenen şeddü’l-ahvâş, balıkçık, turna vb. gibi kuşların avlanmasında yardımcı olan havandâr, kuşları besleyen ta’mdar gibi görevliler de bulunmaktaydı (Çoktan, 2022, s. 54-619).

Osmanlı Devleti'nde Şikâr-ı Hümâyûn ve Teşkilatı

Osmanlı Devleti'nde avcılık kültürü ve av organizasyonu, devletin kuruluş yıllarından başlayarak köklü bir müessese haline gelmiştir. Bu yapılanma, önceki Türk-İslam devletlerinin miras bıraktığı geleneklerin üzerine inşa edilmişti. Osman Bey'in Alplerle beraber uzak coğrafyalarda avlanması ve I. Murad'ın değerli halkalı av köpekleri ile doğanları bulundurması, avcılığın devletin erken dönemlerinden itibaren ehemmiyetli bir aktivite sayıldığını ortaya koymaktadır (Pul, 2016, s. 140-142). Osmanlı padişahlarının avcılık faaliyetleri, sadece eğlence amaçlı değil, çok katmanlı bir devlet politikası olarak işlev görüyordu. Sürgün avları askeri eğitim ve koordinasyon sağlarken, av merasimleri halkın nabzını tutma ve yönetsel denetim aracı haline geliyordu. Edirne ve Rumeli'deki geniş av sahaları ile İstanbul çevresindeki Hadika-i Hassa bahçeleri, bu organizasyonların coğrafi çerçevesini oluştuyordu. Av esnasında gerçekleşen halkın şikâyetlerini dinleme ve ihtida merasimleri, padişahın halkla doğrudan temas kurduğu nadir fırsatlar sunuyordu. Bu bağlamda avcılık, Osmanlı yönetim sisteminin merkeziyetçi yapısını yumuşatan ve sultanın “adil hükümdar” imajını pekiştiren önemli bir araç olarak öne çıkıyordu (Gökbuğa, 2024, s. 94-96). Edirne, iklim ve doğal zenginliği sayesinde padişah avlarının önemli üssüydü (Çelik, 2002, s. 2). IV. Mehmed buraya “Şikâr Kasrı” (Osman, 1989, s. 97) yaptırmış ve av alanını halka kapatmıştı. Kara avcılığı kadar deniz, göl ve nehirlerdeki dalyan/büyük ölçekli balık avcılığı da ekonomik değeri yüksek bir uğraştı (Yıldırım, 2015, s. 327; Günalan, 2008, s. 23). Avcılık, padişahların dışında şehzadeler ve vezir-i azamlar tarafından da icra edilmekte, bu türden üst düzey kişilerin kendi av maiyetleri bulunmaktaydı. Şikâr için avcı doğan ve diğer avcı kuşlar beslettirilmekteydi. Vefat eden devlet görevlilerinin şahsî muhallefatında bulunan şahin, doğan, ispiri, zağanos, balaban, çakır, hencin, vb. kuşlar merkeze getirilmekteydi (BOA. A. DVNS.MHM. d. 60/465-466, 68/123).

Osmanlı Devleti'nde bilhassa I. Murad ve Yıldırım Bayezid devirlerinde avcılık aktivitelerinin gelişme kaydettiği ve Yeniçeri Ocağı'ndaki mühim rütbeli subayların saksoncubaşı, zağarcıbaşı, turnacıbaşı, avcıbaşı ve benzeri avcılık mesleğiyle alakalı lakaplarla tanındığı bilinmektedir. II. Murad'ın yanında şahinci ve çakırcı gibi saray görevlileri bulunmaktaydı. Osmanlı sisteminde şikâr ağalığı kurumu, Fatih Sultan Mehmed devri boyunca klasik organizasyon şeklini kazanmıştır. Osmanlı saray sisteminin Bîrun denilen dışarıdaki hizmetliler bölümüne bağlı av işleriyle meşgul personelin genel ismi şikâr ağaları olarak bilinmekteydi (Uzunçarşılı, 1988a, s. 422-423; Uzunçarşılı, 1988b, s. 47; Türkmen, 2013, s. 21-23). Şikâr Ağalarının teşrifattaki statüleri birbirinden farklıdır (Özcan, 2003, s. 6-7), sarayda özel kıyafetler giyer ve geleneksel ritüelleri yerine getirirlerdi (Sevin, 1973, s. 60, 61, 72, 80, 95). Sarayda padişaha, yazın müjdecisi olarak görülen kıl ördeğini getirmek kadîm bir gelenektir (TSMA.e.810/46).

Şikâr ağaları içinde en yüksek rütbeye sahip olan çakırcıbaşı, diğer şikâr ağalarının da üst amiri pozisyonundaydı (Özcan, 1993, s. 189-190). Şahincibaşı, çakırcıbaşının altında yer alan ikinci sıradaki şikâr ağasıydı (Özcan, 2010b, s. 277-278). Atmacacıbaşı, rütbe yönünden üçüncü zabıt konumundaydı (Özcan, 1991, s. 82). Enderun içerisinde bulunan ve devşirmelerden müteşekkil 1478'e kadar şahincibaşı Doğanlılar Koğuşu'nun sorumlusu olarak kabul edilmiş, ancak bu tarihten sonra ilgili görevi doğancibaşı üstlenmişti (Özcan, 1994, s. 487-489). Doğanlıbaşının protokoldeki yeri atmacacıbaşının ardındaydı. Yükseldiğinde saray içinde şahincibaşı, çakırcıbaşı veya mîrâhur olabilir; taşra görevlerinde ise çoğunlukla yeniçeri ağalığı, sancak beyliği, kaptan-ı deryâlık veya beylerbeyliğine atanırdı (Kıran, 2014, s. 61-64). Doğanlı teşkilatının temsilcileri, organizasyonun taşradaki işlerinden mes'ul bulunmaktaydılar. Bâzdârlarda kendi yetki alanlarında olan veya olmayan bir bölgede kendi işleriyle alakalı konularda görevliyidiler. Doğanlıların kendi faaliyet sahası ile ilgili işlerde, taşra yöneticilerinin müdahale etmesi merkezi idare tarafından engellenmiş, hatta bu yöneticilerden saray adına görev yapan bâzdârlara yaptıkları faaliyetlerde yardımcı olmaları talep edilmiştir (BOA. A. DVNS.MHM. d. 47/4661, 68/7263).

Bâzdârân Timarları, Muafiyetleri, Denetimi ve İptali

Osmanlı Devleti'nde, saray için avcı kuşu yetiştiren üç sınıf mevcuttu. Bu sınıfların gelirleri, ulufe (maaş), timar ve tekâliften muaf olmak şartıyla verilmekteydi. Ulufeli olarak hizmet edenlerden

iki kişi her yıl taşraya görevlendirilirdi. Ulufeli olarak çalışan avcı bölüklerinin yani şikâr ağalarının atama belgeleri Küçük Rûznâmçe Kalemî'nde kaydedilirdi (Avni Ömer Efendi, 1951, s. 395; Uzunçarşılı, 1988b, s. 47). Taşrada görev yapan bâzdârlar ise kendi aralarında farklı işlevleri yerine getirmektedirler (Sofyalı Ali Çavuş, 1992, s. 73). Bütün bu görevliler merkez tarafından atanan Doğancıbaşıya bağlı olarak faaliyetlerini sürdürürlerdi (Uzunçarşılı, 1988a, s. 422-423). Taşrada bulunan av organizasyonu, avcı kuşlarla ilişkili çalışanların yaptıkları faaliyetlere göre özel isimlerle anılmış ve yapılandırılmıştır. Bu çalışanlar arasında avladıkları canlıların derilerini saray yetkililerine ulaştıran sayyâdlar, avcı kuşların beslenmesi ve eğitilmesinden mesul olan görenceciler, bu kuşların merkez saraya taşınmasından sorumlu götürücüler, avcı kuşların ve diğer av hayvanlarını yakalamak için tuzak tuzakçılar, özellikle taşlık/kayalık yerlerdeki avcı kuşların yavrularını toplayan kümeciler, avcı kuş yuvalarına gözetim yapan dideban ve yuvacılar, yavru kuşların yuvalarını koruyarak kanatlanma süresine kadar onlara bakan tülekçi ve tavruculardır. Bu görevlilerin hepsi Osmanlı sisteminde av kuşlarından birincil düzeyde mes'ul bulunmaktaydı (Avni Ömer Efendi, 1951; Sofyalı Ali Çavuş, 1992, s. 70-73; Uzunçarşılı, 1988a, s. 422-423; Özcan, 1994, s. 487-489;).

Osmanlı Devleti'nde askeri timarların dışında çeşitli birimlerin ihtiyacını gidermek amacıyla da timar tahsisi gerçekleştirilmiştir. "Bâzdârân Timarı", Osmanlı dirlik çeşitleri içinde askeri hizmet karşılığı verilmeyen sivil timarlardandı. Osmanlı sisteminde avcı ve av kuşlarından mes'ul olan bâzdârlar, tasarruf ettikleri bölgede dağlarda veya kaya altlarında bulunan yuvalardan yavru kuşları toplayıp av için yetiştirir, sonrasında saraya götürürlerdi (Sofyalı Ali Çavuş, 1992, s. 72). Avcı kuş yetiştiricileri timar sistemi dâhilinde özel bir statüye sahipti. Bu zümre, İstanbul'a yıllık kuş temini mukabilinde aldıkları "hizmet tezkiresi" ile vergi muafiyetini belgeliyor; şer'î vergiler, avâriz ve toprak mahsulü vergisi (öşür) gibi yükümlülüklerden imtiyaz veya muafiyet kazanıyordu. Ancak Defter-i Hâkânî'de kayıtları bulunmayanların muafiyetleri derhal iptal ediliyordu. Taşra teşkilatının başındaki Doğancıbaşı, kuşçuların diğer işlerden kaynaklanan vergilerini toplama yetkisine sahipti. Bu vergilerle saraydaki kuş yetiştiricilerinin maaşları ödenir, kuşların bakım masrafları karşılanırdı. Böylece teşkilat mali açıdan kendi kendine yeterli hale geliyordu. Muafiyetlerini sürdürebilmek için kuşçular her yıl belirli sayıda kuş teslim etmek zorundaydı. İki kişinin bir kuş getirme yükümlülüğü vardı. Kuş teslim edemeyenler *mîr-i meredde bahâ* adıyla Müslümanlar için 150, gayrimüslimler için 300 akçe vergi öderdi. Hiç kuş getirmeyenler ise kuş başına 1.000 akçe ceza alır, hatta meslekten çıkarılırdı (Erdem, 2019, s. 22-289). Görevini yerine getirmeyenlerin tasarruf etmiş oldukları timarlar bir başka görevliye aktarılabilirdi (Orhankazi, 2025, s. 586).

Bâzdârân timarlarını tasarruf eden kimselerin sefere davet edilmeleri durumunda katılma zorunlulukları olup sefere katılmayanların timarları ellerinden alınmaktaydı. Ancak çoğunlukla bunların sefere katılmayıp kendi görevleri ile meşgul oldukları gözlenmektedir. Bazı durumlarda seferden muaf tutulmuşlar, bazı hallerde ise sefer yükümlülüğünden kaçınmak için kendilerini doğancı olarak gösterenler cezalandırılmıştır (BOA. A. DVNS.MHM.d. 24/718, 783). Doğancılar ve diğer bâzdârlar, asıl görevlerinin yanında bölgelerinde ortaya çıkan güvenlik olaylarının bastırılması konusunda da merkezi güçlere destek verirlerdi (BOA. A. DVNS.MHM.d. 53/159). Avcı kuşların haricinde bazı özelliklerinden dolayı sarayda kuğu gibi diğer hayvanlar da beslenmekteydi. Kuşhane Ocağında bakımı yapılan kuğuların kanatlarında bulunan ve mahlûk olarak adlandırılan tüyler, saray içerisinde pişrev oklarında atılan hedefe tam nişan alınma da kullanıldığı için bu kuğuların bakımına ayrıca dikkat edilirdi (Yücel, 1999, s. 286; Yıldız, 2011, s. 237).

Bâzdârân timarlarını kullanan kişilerin avâriz-ı divâniyye ve tekâlif-i örfiyye gibi vergilerden ve diğer angarya işlerden muaf olmaları bu görevin yapılmasını cazib hale getirmişti. Bu muafiyetlerden dolayı Osmanlı coğrafyasında bazı kişiler kendilerini doğancı, şahinci vb. gibi gösterip bu vergilerden kurtulmayı amaçlamışlardır (BOA. A. DVNS.MHM.d. 14-2/1599, 15/425; 26/41). Yinelenen tahrir vd. kayıtlarda şahinci, atmacacı, doğancı, gibi timarı sahiplerinin kayıtları güncellenirdi. Bu timarlar, sayımı yapılan yerin detaylı defterinde mevcut olduğu kadar, özel defterlere de yazılırdı. Bu kayıtlarda, Rumeli ve Anadolu'daki bâzdâr timarlarının sahipleri ve tasarruf ettikleri yerler ve buralardan elde edilen gelirler kaydedilmiştir. Beratlı bâzdârlar yapmış oldukları hizmetler karşılığında bazı vergilerden muaf tutulmuştur. Beratında verilen görevi yapmayan görevlinin, kural dışı hareketleri sonucu timarları iptal edilirdi. Nitekim Temaşvar'da kayıtlı 90 doğancı hane,

yuvacılık yükümlülüğünü yerine getirmeyip Erdel'den kuş tedarik ederek kural ihlali yapmaları sebebiyle beratları lağvedilmiştir (BOA. A. DVNS.MHM.d. 7/195). Bu türden timarlar babadan oğula, kardeşe, akrabaya intikal edebilirdi (Orhankazi, 2025, s. 586).

Osmanlı Devleti, avcılığı emirnâme, yasaknâme ve nizamnâmelerle denetim altında tutmuş, hukuksuz uygulamaları önlemiştir (Yarcı, 2009, s. 125). IV. Murad döneminde Avni Ömer Efendi'nin kanunnâmesi ve çeşitli tahrir defterlerinde avcılık düzenlemeleri yer almaktadır (Sarı, 2016a, s. 298). Divriği Kanunnâmesi'nde *"Ve sancakbeyleri ve subaşıları ve sayir sipahiler av murâd idinüb nice defa rea 'yayı sürüp işlerinden korlar imiş ve nice günler dahi tutub güç ile atların bekledürler imiş bid'at olduğu sebepten ref' olundu. Sayd murad itdiklerinde halka nida ideler kendü ihtiyariyle varan vara güç ile kimesneyi ava sürmeyeler ve at dahi bekletmeyeler"* denilerek yerel idarecilerin reayayı zorla ava sürmelerinin "bid'at" olduğu belirtilerek yasaklanmıştır (Barkan, 1943, s. 118-119). Avcılık, sıradan halk tarafından da icra edilen bir faaliyetti. Serbest avcılar, hassaya ait bahçe ve korulara girerek avlanır ve genellikle hassa ait olan av hayvanlarını avlardı. Hünkâr bahçelerinin, avlakların ve padişah sürelerinin korunmasına özen gösterildiğinden, taşrada ve bilhassa hassa bahçelerinde ve korularında bunların avlanması men edilmişti (BOA. A. DVNS.MHM.d. 47/72, 7/1666-1785, 78/1231). Yasağı çiğneyenlerin ekipmanlarına el koyulurdu (BOA. A. DVNS.MHM.d. 39/138, 19/352, 46/394, 5/691, 71/282).

Rumeli'de Bâzdârân Timarları

Bâzdârân timarlarına ilişkin kayıtlar, mufassal ve icmal tahrir defterlerinde yer almaktadır. Bu defterlerin tamamı yalnızca bâzdârân timarlarına ayrılabilirdiği gibi, genel tahrir defterleri içinde bu timarlara özgü bölümler de bulunmaktaydı (İnbaşı-Hazırbulan, 2019, s. 593-607; Erdem, 2019; İnbaşı-Hazırbulan, 2020, s. 655-677). Bu çalışmaya kaynaklık eden defter, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde D. 7180-5 koduyla kayıtlı olup, Rumeli sancaklarında faaliyet gösteren çakırcı, şahinci, sayyâd ve yuvacıları ve mezkûr yerleri ihtiva etmektedir (TSMA. D. 7180-5, vr. 1a-11a). Muhtemelen XVI. yüzyıla ait olan ve herhangi bir tarih kaydı bulunmayan defter, varak sistemiyle düzenlenmiş olup toplam on bir varaktan oluşmaktadır. Söz konusu defterde Vize, Çirmen, Silistre, Gelibolu, Sofya, Köstendil, Vidin, Niğbolu, Paşa sancakları ile Filibe, Drama, Ferecik, Gümölcine'de tahsis edilen bâzdârân timarları ile bu timarları tasarruf edenlerin kimlik bilgilerini ihtiva eden kayıtlar mevcuttur. Çalışmanın bâzdârân timarlarını, timar sahiplerini ve yetiştirilen avcı kuşlarını analiz etme hedefi, mevcut belgenin sağladığı verilerle sınırlıdır. Bu nedenle araştırma, söz konusu belge üzerinden Rumeli Bâzdârânlığı gibi geniş bir coğrafi-idari yapıyı bütünüyle kapsama iddiası taşımamaktadır. Bunun yerine, incelenen belgenin elverdiği ölçüde, adı geçen sancak ve nahiyelerdeki bâzdârân teşkilatına dair bir kesit sunmayı ve bu kesit üzerinden teşkilatın bölgesel özelliklerine dair çıkarımlarda bulunmayı amaçlamaktadır. Elde edilen bulgular, Rumeli geneline ilişkin daha kapsamlı değerlendirmeler için bir ön çalışma niteliği taşımaktadır.

Defterde ilk olarak *"Der Livâ-i Vize"* başlığıyla Vize'de bulunan ve toplamda 3.797 akçelik beş bâzdârân timarı kaydedilmiştir. İlk kayıt Abdurrahim ve Abdulkadir tarafından müşterek tasarruf edilen Kanlı Geçidi mezrasına ait 1.200 akçelik timardır. Bu mezra Hatunili Nahiyesi'ne bağlıdır. Mustafa'nın Bergoz'a bağlı Balo köyünden tasarruf ettiği yıllık geliri 1.404 akçelik timar ise sancaktaki en yüksek gelirli timardır. Kara Ali mezrasındaki 693 akçelik timarla, Balo köyündeki 500 akçelik timarlar sancaktaki geliri en düşük yerlerdir. Sancakta yıllık toprak tasarrufu dışında da bâzdârânlık hizmeti yapıldığı görülür. Buna göre Hamza ve Kurd adlı şahıslar Hatunili Nahiyesi'nde Kara Doğan ve Atmaca Korusu olarak bilinen yerlerde "Yuvacı" oldukları için avârizdan muaf tutulmuşlardır (TSMA. D. 7180-5, vr. 1a).

Defterin son kısmında yine *"Der Livâ-i Vize"* başlığı altında Vize'de bulunan diğer timarlar kaydedilmiştir. Başlıkta bulunan *"Çiftlik tasarruf edip Sayyâdlık hizmetin ederler"* kaydı bu bölgede sayyâdlık hizmetinin yürütüldüğünü göstermektedir. Bu kapsamda Hatuneli, Çorlu, Bergos, Vize ve Pınarhisar'a bağlı altı mezra ve sekiz köye ait timarlar belirtilmiştir. Söz konusu timarlardan, Kutluca ve Sayyâd İbrahim Mezrası, Müsellem ve Çeltükçü köylerinde olanlar müşterek, Kara Yusuf, Kalkanlu, Kızca, Doğancı karyeleri ile Saru Bayezid, Osmanlı mezrasındaki timarlar ise münferit

olarak tasarruf edilmektedir. Hatuneli'ne bağlı Oruç mezrasındaki 200 akçelik timar ise mahlûldür (TSMA. D. 7180-5, vr. 10a-b).

Çirmen Livâsı'nda bulunan timarlar “*Cemaat-i Çakırcıyan*” başlığıyla kaydedilmiştir. Livâda dirlik tasarruf eden 11, vergi muafiyeti karşılığında olmak üzere 6 bâzdârânın kaydı vardır. Doğancı Turgud köyündeki 559 akçelik timar ise mahlûldür. Çirmen'e bağlı Tekfurdağı'nda Doğancı, Sultanşah, Büyükyazı, Oruç Beğ, Kırkıylan ve Küçükyazı köylerinde bâzdârânlık yapıldığı görülür. Verilen timarların bâzdârânlığın hangi hizmetine karşı yapıldığı ile ilgili bir bilgi yoktur. Livâdaki bâzdârân timarlarının toplam geliri 7.797 akçedir. Gelir bakımından en yüksek timarlar sırasıyla; Himmet ve Ali'nin Büyükyazı'da tasarruf ettiği 1.514 akçelik, Mahmud'un Küçükyazı'daki 1.348 akçelik, İnal ve Hüseyin'in Sultanşah'taki 1.156 akçelik ile Rüstem ve Hasan'ın Doğancı köyündeki 1.052 akçelik timarlardır. Buna karşılık Hızır Bali'nin 591 akçelik ve Kurd'un 550 akçelik timarları, bölgedeki en düşük gelirli timarlar olarak dikkat çekmektedir. Geliri düşük olan timarların tasarruf edilmesindeki sebebin av, avcılık ve av hayvanlarına olan tutkuyla birlikte, bu timarları tasarruf edenlere verilen muafiyetlerle ilgili olduğu açıktır. Nitekim Çirmen'de dirlik geliri dışında vergi muafiyeti için de sayyâdlık yapıldığı şerhlerden öğrenilmektedir. Bu kapsamda, Çirmen Nahiyesi'ndeki Sarmaşık ve Armudalağı mevkielelerinde bulunan çakır yuvalarında yuvacı olan Halil ve Lütfi, Yenice-i Zağra Nahiyesi'ndeki Yassıdepe'de görev yapan Turgud ve Emirşah ile aynı nahiyedeki Büyükdepe'de yuvacılık yapan Pir Ali ve Süleyman avârizdan muaf tutulmuşlardır. (TSMA. D. 7180-5, vr. 2a-b).

Bâzdârân teşkilatının Rumeli'de en yaygın olduğu yerlerden birisi de Silistre'dir. Sancağa ait kanunnâmede doğancı, çakırcı ve şahinciler için hükümler bulunmaktadır. Kanunnâmede geçen; “*Ve bir kimesne ki bir zamanda bir doğancılık timarın tasarruf itmiş ola ve yahud bilfi'el elinde ola eğer ra'iyet ise veya ra'iyet oğlu olsa veya 'utekay i ra'iyetden ise anlar yine ra'iyetdir. Elinde doğancılık ve doğancılık berâtı olmak ra'iyetliğin tebdil itmez Doğancılık mukabelesinde hizmet doğancılık çiftliğinin hâsılın yiyüb hizmet itmekdir avârizına ve rûsûm-ı re'ayasına mâni' değildir Ve avâriz toprağa müte'allikdir sahih doğancı oğlu doğancı olanlar dahi ra'iyet çiftliğinin dutucak avâriz virmek kanundur. Anın gibilere dahi avâriz teklif oluna*” (Barkan, 1943, s. 277-280) denilerek sancakta beratlı olarak görev yapan her doğancının raiyyet statüsünde olduğu açıkça belirtilmiştir. Kanunnâmede geçen “*Doğancılık mukabelesinde hizmet doğancılık çiftliğinin hâsılın yiyüb hizmet itmekdir avârizına ve rûsûm-ı re'ayasına mâni' değildir*” ifadesi bu görevi yapanların asıl işinin hizmet etmek olduğunu açıkça bildirmektedir. Kanunun devamında geçen “*avâriz toprağa müte'allikdir sahih doğancı oğlu doğancı olanlar dahi ra'iyet çiftliğinin dutucak avâriz virmek kanundur. Anın gibilere dahi avâriz teklif oluna*” ifadesi de bu görevi üstlenenlerin avârizdan muaf olmayacağını belirtmektedir.

Sancağın 1569 tarihli kanunnâmesinde gayr-ı müslim bâzdârânların tasarrufunda bulunan baştineler hakkında da şu hüküm vardır: “*Ve şahin yuvacıları ve kayacıları olan keferenün ellerinde berâtları olanlar ra'iyet baştinesin tasarruf ederlerse öşür ve sâlâriyelerin ve ispençelerin sipahiye virürler diyü defter-i 'atikde mukayyed bulunmağla sipahiye hâsıl bağlanmışdır. Amma kendü baştinelerinden nesne virmezler. Ve berâtı olmayanlar ve berâtı olanların oğulları ra'iyet baştinesin tutmazlarsa ispençelerin ve haraçların ve müzevvec olanların on ikişer akçe resm-i hime ve giyahların zikr olan rûsûm cem'ine gelen kul emr-i şerif mucebince mîri için cem' eder*” (Barkan, 1943, s. 280) denilerek bâzdârân olup baştine tasarruf edenler şerî ve örfî vergilerini ilgili sipahiye vermekle mükellef tutulmuştur. Bu durum beratlı olan ve olmayanlar içinde aynıdır.

Timar rûznâmçe kayıtlarında Silistre Sancağı içerisindeki bâzdâr timarları hakkında bilgi bulunmaktadır. 1552-1590 tarihleri arasında sancakta 258 bâzdâr timarı vardır. Timar tevcihlerinde “*yarar/ehil/mahir ve emekdar olmak*”, “*yarar doğancılık*” ya da “*kadimden doğancı oğlu doğancı olmak*” gibi özellikler öne çıkar. Timar tasarruf edenlerin “*çakır götürücü*”, “*götürücüyân-ı çakır*”, “*götürücüyân-ı şahin*”, “*gözcüyân-ı çakır*”, “*gözcüyân-ı şahin*” ve “*gözcüyân-ı atmaca*” gibi görevleri deruhte ettikleri görülmektedir (Toker, 2015, s 91-92).

Hükümlerden anlaşıldığı üzere aslında Silistre Sancağı'nda bâzdârân olmanın ayrıcalıklı bir durum olmadığı anlaşılmaktadır. Söz konusu bâzdârân defterinde ise Karin Ovası'na tabi olan Balkan

Dağı, Bergor, İncüklü, Göbel, Karapınar, Dobrovi deresi, Erikli denilen yerlerde bulunan çakır yuvalarında 10 kişi yuvacı olarak görevlendirilmiş ve bu kişilerin avârizdan muaf tutulduğu “*Nasuh ve Evhad ve Kayalı ve Abdullah, Karin Ovası tevâbi'nde vaki' olan çakır yuvalarına avâriz-ı divâniyyeden muaf ve müsellemler olmak ile yuvacıdırlar*” örneğinde olduğu gibi belirtilmiştir (TSMA. D. 7180-5, vr. 4a). Kanunnâmede muafiyet tanınmayan bâzdârân zümresinin timar veya çiftlik tasarruf eden kişiler olduğu zaten açıktır. Bahse konu kişilere kanunnâmede geçmesine rağmen avâriz muafiyetinin sağlanmış olması çakır yuvalarının yerleşim yerlerinden uzak olması ve bu işin zahmetli olmasıyla ilgili olmalıdır.

Silistre'de geliri 3.200-200 akçe arasında değişen ve toplamda 22.770 akçelik 19 bâzdârân timarı bulunmaktadır. Bu dirlikler içerisinde 3.200 akçe ile geliri en yüksek olanlar Karahisarlu ve Boladlu köylerinden sağlanmaktadır. Kulaklı nâm-ı diğer Sağır Köy'de bulunan 2.455 akçelik timar ise mahlûdudur. Farklı kişiler tarafından tasarruf edilen ve geliri 2.000-1.000 akçe arasında değişen timarlar gelir açısından yüksek kategoride değerlendirilebilir. Yıllık en düşük gelire sahip timarlar ise 932-200 akçe arasında değişiklik göstermekte olup Yerkesiği (200 akçe) en düşük gelir sağlanan yerleşimdir (TSMA. D. 7180-5, vr. 3a-4a).

Defterin son sayfasında “*Der Livâ-i Silistre*” kaydıyla sayyâdlık edenler arasında “*Yanbolu Ser Şahinciyanı*” Yusuf'un Balanica köyünde ki 3.022 akçelik timarı kaydedilmiştir. Livâ'ya bağlı Sâyyâd Süle çiftliğinde 600 akçelik timarı Mahmud ve Yusuf, Yanbolu'da ki İmamlar karyesindeki 100 akçelik timarı Hasan, Hüseyin Ahmed adlı kişiler müşterek olarak tasarruf etmektedir. Yanbolu'ya bağlı Kavaklı karyesinde 2.414 akçe ile “*Şahin Götürücü*” timarını, Tatar Ahmed mezrasında ise Emir ve Emirza adlı kişiler ise 92 akçeyle “*Yuvacılık*” timarını tasarruf etmektedir (TSMA. D. 7180-5, vr.11b).

Gelibolu Sancağı'nda toplam geliri 3.683 akçe olan dört timarın kaydı vardır. İdris nâm-ı diğer Doğancılar'da ki 1.176 akçelik timar ile Bumak'ta 737 akçelik timar münferittir. Süleyman Fakı'daki 1.115 akçelik timar ile Bezirci mezrasındaki 655 akçelik timar ise müşterektir (TSMA. D. 7180-5, vr. 4b). Bu sancakta diğerlerinden farklı olarak timar tasarruf eden kişilerden talep edilen iş bir şerhle belirtilmiştir. Yalnız veya müşterek tasarruf edilen her bir timardan “*Yılda bir görünç çakır verir(ler)*” diyerek avcı kuşlarından çakır talebinde bulunulmuştur.

İlgili defterde en fazla bâzdârân timarına sahip olan sancağın Sofya olduğu görülmektedir. Burada görev yapanlar “*Cemaat-i Çakırcıyan*” olarak nitelendirilmiştir (TSMA. D. 7180-5, vr. 4b-6b). Bu sancakta görev yapan sayyâdan sınıfı kendi içerisinde görenççi, çakır bâzdârı, yuvacı bâzdârı olarak sınıflandırılmıştır. Görenççi bâzdârlar iki yılda bir mirîye çakır verir. Sayyâdan hizmeti yapan Müslim ve gayr-ı müslim kişiler gerek timar gerekse baştına tasarrufunda bulunduklarında öşür, avâriz, haraç, ispençe, âdet-i ağnâm, ulakçılık ve diğer tekâlif-i örfiyyeden muaf tutulmuştur. Sofya'ya ait tahrir defterlerinde bâzdârân timarları için ayrı bir bölüm tutulmuş ve bu muafiyet defterlere şerh edilmiştir. 1526-1544 yılları arasında Sofya'da 55-76, Şehirköy'de 20-32, Berkofça'da dokuz bâzdârân timarı kaydedilmiştir (Ataş, 2023, s. 140).

Diğer yerlerden farklı olarak Sofya'da “*Ser-Bâzdârân*” adıyla bir görevlinin varlığı sancak içerisinde bir hiyerarşinin oluşturulduğunu göstermektedir. Defterde ilk olarak “*Ser Bâzdârân-ı Sofya*” unvanıyla Ramazan'ın Bayanofça (5.279), Bagnova (4.430), Hraslavça (370), İrlanosa (3.184) dan aldığı 13.264 akçelik timarları kaydedilmiştir (TSMA. D. 7180-5, vr. 4b). Defterde geçen “*Müsellemler ellerinde olan baştinalarına ber adet-i kadime mutasarrıflar olub her ikisiyle de bir görünç çakır verirler ve kâfirler öşür ve avâriz-ı divâniyyeden ve tekâlif-i örfiyyeden ve haracdan ve ispençeden ve âdet-i ağnâmdan ve ulakdan muaf ve müsellemler olan bunlardır ki zikr olunur*” kaydı Sofya, Şehirköy, Yenice ve İznepol'de olduğu belirtilen yerleşim yerlerinde münferit ve müşterek yapılan bâzdârânlığın avârizdan muafiyetle yapıldığı görülmektedir (TSMA. D. 7180-5, vr. 4b-6b).

Köstendil Sancağı'nda ise sadece üç bâzdâr timarı vardır. Glabafça Derbend'inde 1.664 akçe ile Abdullatif, İvranya'ya bağlı Borovçe'de ise 1.372 akçelik gelire Mahmud timarları münferiden tasarruf etmişlerdir. Milko veledi Doko ise “*Köstendil sancağında vaki' olan çakır yuvalarına*

avârizdan muaf ve müsellemler olmağa bi'l-fil yuvacı” olması nedeniyle muaf olarak kaydedilmiştir (TSMA. D. 7180-5, vr. 7a).

Vidin’de ise sadece “*Timar-ı Yusuf*” kaydıyla Krivina (800 akçe) ve Ekürince köylerinden (700 akçe) elde ettiği 1.500 akçelik gelire “*Çakırcı*” olarak timar tasarruf eden biri kaydedilmiştir (TSMA. D. 7180-5, vr. 7a). Niğbolu Livâsı’nda; Tırnova Kazası’na bağlı Ilıca ve Pirsok deresinde, Kaloteyn ve Evlahusin adlı yerlerde çakır yuvalarında didebânlık yapan Seydi bin Temur ve Hüseyin bin Bekir’den başka kimsenin kaydı yoktur. Bu şahıslar görev yerlerinde “*Zikr olunan yuvalardan hâsıl olan çakır yavruların sel sebel hâsıl eyleyib getirüb emir-i şikâra teslim eylerler. Mademki hizmetlerinde noksanları olmaya avâriz-ı dYovaniyyeden muaf ve müsellemlerdir*” denilerek muafiyet karşılığı bâzdârânlık hizmetini ifa ettikleri görülmektedir (TSMA. D. 7180-5, vr. 7b).

Paşa Livâsı, defterde “Cemaat-i Şahinciyan” olarak kaydedilen yerdir (TSMA. D. 7180-5, vr. 8a-b). Bu sancağa bağlı Filibe, Drama nahiyelerinde “Ser-Şahinciyanlar” bulunmaktadır. Filibe’de Ser-Şahinciyan olan Hasan’ın Kalanofça (1.500), Mesud (2.000), Salad/Said (430) ve Hamidli (500) köylerinden toplam 4.430 akçelik geliri bulunmaktadır. Mahlûl olan Vilayet-i Drama’da ki Ser-Şahinciyan timarında ise Karye-i Lutanos’un 10.893, Yenice-i Karasu’ya bağlı Kırklar mezarının 701 akçelik geliri olduğu kaydedilmiştir (TSMA. D. 7180-5, vr. 8a). Siroz’un Dovişte köyünde 4.640 akçelik timar dört kişi tarafından, Filibe’nin Ulandır karyesi ile Konstandin mezarında toplam 284 akçelik timar ise üç kişi tarafından müşterek olarak tasarruf edilmektedir. 147 akçelik Filibe’ye ait İstorono ile 48 akçelik Yavrucu çiftliği ise mahlûl olarak kaydedilmiştir (TSMA. D. 7180-5, vr. 8a-b). Paşa Livâsı’na bağlı İpsala’da Buzağı köyünde Mürüvvet adlı kişi ise 1.179 akçe gelir ile “*Tuzakçı*” olarak kaydedilmiştir (TSMA. D. 7180-5, vr. 8b).

Nahiye-i Ferecik’te ise 14 farklı yerleşimde “Sayyâdân”lar bulunur. 741-184 akçe arasında geliri bulunan bu yerlerden 11’i çiftlik, ikisi karye, biri ise mezradır. Timarların üçü münferid, 10’u müşterek, 184 akçelik Ulandır mezarı timarı ise mahlûldür (TSMA. D. 7180-5, vr. 8b-9b). İlk olarak Yahşiler çiftliğinde 193 akçelik gelire Samed “*Balaban Sayyâdlığı*” göreviyle kaydedilmiştir (TSMA. D. 7180-5, vr. 9b). Paşa Livâsı’na bağlı Gümölcine Nahiyesi’nde ise Doğancılar, Kerameddin, Arsellî köyleri ile Kadı çiftliği’nde “*Balaban Sayyâdlığı*” göreviyle dokuz kişi kaydedilmiştir. Yenice-i Karasu’ya tabi-i Çamurlu köyündeki Yakub ise muhtemel çakırcı sayyâdlığı göreviyle 1.565 akçelik timar tasarruf etmektedir (TSMA. D. 7180-5, vr. 9b).

Avcı Kuşlarının Toponimiye Etkisi: Doğancı Köyleri ve Yuva Mevkileri

Transkripsiyonu yapılan defter, avcı kuşları ve avcılık faaliyetlerinin Osmanlı Rumeli’sinde yerleşim adlarına doğrudan etki ettiğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Yer adları (toponimi), bir bölgenin doğal, kültürel ve sosyo-ekonomik özelliklerini yansıtan önemli tarihsel kaynaklardır (Gümüşçü, 2014, s. 252). Bu bağlamda Rumeli’deki avcı kuşu kültürünün yerleşim adlarına yansımaları, teşkilatın toplumsal hayattaki köklü etkisini göstermektedir.

Bu etki en belirgin şekilde “Doğancı” adlı köylerde görülmektedir. Çirmen Sancağı’nda Tekfurdağı’na tabi Karye-i Doğancı ve Karye-i Doğancı Turgud, Silistre’de Karye-i Doğancı, Gelibolu’da Karye-i İdris nâm-ı diğer Doğancılar, Gümölcine’de Karye-i Doğancılar ve Vize’de Karye-i Doğancı Hamza, bu adlandırmanın Rumeli coğrafyasındaki yaygınlığını göstermektedir. Söz konusu köylerin tamamında çakırcı veya yuvacı görevlilerin ikamet etmesi, yerleşim adı ile mesleki işlev arasındaki doğrudan ilişkiyi kanıtlamaktadır. İkinci bir adlandırma biçimi, çakır yuvalarının bulunduğu mevkilerde karşımıza çıkmaktadır. Yer adları oluşumunda doğal çevre faktörleri belirleyici rol oynar (Gümüşçü, 2014, s. 254). Vize’de “Karadoğan Korusu” ve “Atmaca Korusu”, Çirmen’de “Sarmaşık ve Armudalağı”, “Yassıdepe”, “Büyükdepe”, Silistre’de “Bergor ve İnciklü”, “Karapınar”, “Dobrovi Deresi” ve “Erikli” gibi isimler, yuva yerlerinin coğrafi ve bitkisel özelliklerine göre halk tarafından adlandırıldığını, bu adların resmî tahrir defterlerine de aynen yansındığını göstermektedir. Bu durum, avcı kuşu kültürünün halkın mekân algısını şekillendirecek kadar kökleştiğini ortaya koymaktadır. Üçüncü olarak, bazı yerleşimler bâzdârân görevlilerinin şahıs adlarıyla anılmıştır. Vize’de “Karye-i Doğancı Hamza” ve “Mezra-i Sayyâd İbrahim” bunun en tipik örnekleridir. Şahıs

adlarından yerleşim adları türetilmesi, toponimi geleneğinde önemli bir yer tutar (Sakaoğlu, 1984, s. 259). Bu adlandırmalar, av teşkilatı görevlilerinin bulundukları bölgelerde kalıcı izler bıraktığını, mesleklerinin kimliklerinin ayrılmaz bir parçası haline geldiğini göstermektedir. Sonuç olarak, Osmanlı Rumeli'sinde av teşkilatı yalnızca bir vergi ve hizmet düzeni değil, aynı zamanda coğrafyayı şekillendiren, yerleşimlere adını veren ve halkın mekân algısını dönüştüren köklü bir kültür olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

İnsanlık tarihi boyunca var olan avcılık temel beslenme ihtiyaçlarının karşılanması sonrasinda ortak mülkiyet kavramını ortaya çıkarmıştır. İslamiyet öncesi ve sonrası Türk devletlerinden başlayarak avcılık sadece bir eğlence faaliyeti olmaktan öte askerî eğitim olarak da görülmüştür. Türk devlet geleneğinde avcılık, salt bir spor veya eğlence değil iktidar ritüeliydi. Bu hususta hem saray bünyesinde hem de taşrada teşkilatlar tesis edilmişti. Saraydaki özel teşkilatlar (Kuşhâne, Bâzdârân), doğan, şahin, atmaca gibi yırtıcı kuşlar ile pars ve tazı gibi av hayvanlarının temininden sorumluydu. Ancak zaman zaman yönetici sınıfının kişisel müdahalesi de olmaktadır. Bilhassa sultanların müdahalesi, avın devlet protokolündeki kritik konumunu göstermektedir. Türk kültüründe avcı kuşların sahip olduğu konum, bu faaliyetin sadece pratik değil, aynı zamanda kimlik oluşturuvcu bir sembol işlevi gördüğünü göstermektedir. Oğuz boylarının “ongunu” olarak benimsenen doğan, şahin, çakır, kartal ve sungur gibi avcı kuşlar, Türk boylarının kutsal saydığı ve boylarını koruduğuna inandığı varlıklar olmuştur. Çakır, Doğan, Şahin, Atmaca, Balaban, Zağanos, Tuğrul ve Aksungur gibi avcı kuş isimlerinin Türk çocuklarına ad olarak verilmesi, bu geleneğin toplumsal hayata ne kadar derinlemesine nüfuz ettiğinin kanıtıdır. Osmanlı Devleti’de bu müesseseyi devam ettirmiştir.

Osmanlı arşiv kayıtlarında bu teşkilatın erken dönem varlığına dair belgeler, tahrir defterlerinde bâzdâr, doğancı, şahinci gibi unvanlarla yer alan görevliler şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Sultan I. Murad döneminden itibaren bu kayıtların varlığı, teşkilatın Osmanlı Devleti’nin kuruluş döneminden itibaren sistemli bir şekilde işlediğini kanıtlamaktadır. Osmanlı kaynaklarında belirtilen iki temel av türü, bu faaliyetlerin farklı amaçlara hizmet ettiğini göstermektedir. Sürek veya sürgün avları, kuşlar haricindeki hayvanları avlamak amacıyla gerçekleştirilen, nispeten uzun süreli ve törensel karaktere sahip faaliyetlerdir. Bu avlarda ordu mensuplarının beden ve manevra kabiliyetlerinin artırılması hedeflenmiş, askeri eğitim boyutu ön plana çıkmıştır. Av organizasyonlarının sadece eğlence amaçlı olmadığı, aynı zamanda hükümdarların halkın durumunu gözlemlemesi, şikâyetleri dinlemesi ve yöneticileri denetlemesi için bir fırsat olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Osmanlı bâzdâr sistemi, devletin askerî olmayan ihtiyaçlarını karşılamak için geliştirilen sofistike bir teşkilat modelidir. Sistem, hizmet-muafiyet dengesine dayalı özgün bir yapı sergilemektedir. Bâzdârların şerî vergiler, avâriz ve öşürden muaf tutulması karşılığında yıllık kuş teslim yükümlülüğü, modern anlamda bir hizmet sözleşmesi niteliği taşımaktadır. Şikâr ağalarının ve sarayın ihtiyacı olan avcı kuşlar taşrada uygulanan bu sistemden temin edilmekteydi. Teşkilatın saray ve taşra görevlileri arasında bir hiyerarşi bulunur ve herkes kanunnâmede belirtilen görevini yapardı. Taşra yapılanmasında görev yapanlara verilen timarların yıllık gelirlerinin oldukça düşük olması karşılığında bu hizmetin yapılması av ve avcılığa duyulan yüksek ilgi ile açıklanabilir. Bununla birlikte bu görevlilere sağlanan idari ve ekonomik muafiyetlerle ilginin devam etmesi sağlanmaktadır.

Rumeli’nin ilk fethedilen bölgelerden biri olması ve av hayvanı çeşitliliği, bölgenin padişah avları (*şikâr-ı hümmâyun*) için başlıca merkez olmasını sağlamıştır. Nitekim avcı kuş tedarikinde Rumeli Sancağı’nın öne çıkması bu coğrafi avantajın doğrudan sonucudur. Bölgede, sayyâd, çakırcı, şahinci, tuzakçı, yuvacı, görenççi gibi şikâr teşkilatının farklı görevlerini üstlenen kişilerin kaydı vardır. Kayıtlardan hareketle oluşturulan tabloda görüldüğü üzere Rumeli’de 12 farklı bölgede toplam 92 bâzdârân timarı tasarruf edilmektedir. Timarlardan sekizi mahlûldür. İlgili timarların müşterek tasarruf eden kişi sayısı 67’dir. Herhangi bir dirlik veya çiftlik tasarruf etmeyip şerî ve örfî vergilerden muaf tutulmaları karşılığında bâzdârân hizmeti yapan kişi sayısı ise 72’dir.

Teşkilatın en yoğun olduğu yerler Silistre, Vize, Ferecik ve Sofya'dır. Özellikle Sofya muafiyet karşılığı avcılık hizmetinin yapıldığı önemli bir yerleşim yeri olarak öne çıkar. Sancağın bu özelliği tahrir defterlerinde de bu timarların ayrı bir bölüme kaydedilmiş olmasına neden olmuştur. Yıllık gelir anlamında ise Silistre Sancağı 28.945 akçeyle diğer yerlerden daha önde gelmektedir. Sancağa ait kanunnâmede bâzdârlara ait özel hükümlerin bulunması ve ilgili kayıtlarda burasının çakır ve şahin gibi avcı kuşlara ev sahipliği yapıyor olması diğer yerlere göre dikkat çeker. Vize'de ise 21.562 akçelik gelir teşkilatın burada da güçlü bir yapıya sahip olduğunu gösterir. Bu sancakta da çakırcılığın yaygın olduğu görülmektedir. Aynı zamanda Vize'de sayyâdlık hizmeti için timar tasarruflarının varlığı bölgedeki avcı kuşlarının yoğunluğuna işaret eder. Çirmen, Gelibolu, Vidin, Köstendil gibi sancaklarda ise timar sayısı diğer sancaklara göre daha düşüktür. Nahiyeler içerisinde ise Drama 17.712 akçeyle, Ferecik 6.089 akçeyle bâzdâran timarlarına ev sahipliği yapar. Drama ve Filibe'de serşahincilik görevini yürüten görevlinin varlığı bu yerlerde hiyerarşik bir yapılanmanın olduğunu gösterir. Ferecik ve Gümülcine'de balaban kuşu için sayyâdlık timarının varlığı bu bölgede balaban popülasyonunun yoğun olduğunu göstermektedir. Burada kayıtlı olan av teşkilatı yalnızca bir vergi ve hizmet düzeni değil, aynı zamanda coğrafyayı şekillendiren, yerleşimlere adını veren ve halkın mekân algısını dönüştüren köklü bir kültür olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Timar kayıtları, bölgenin çakır, şahin ve balaban tedarikinde önemli rol oynadığını göstermektedir. Timarlar yuvacı, tuzakçı, görençci ve getirücü hizmetleri karşılığında tahsis edilmiştir. Kayıtlarda bazı timarların mahlûl durumda olduğu görülmekte, bu durum gelirlerinin düşüklüğü ile açıklanabilmektedir. Timar sistemi ve görevliler hakkında detaylı bilgiler bulunmasına rağmen, Rumeli bölgesinden payitahta ne kadar ve hangi türde avcı kuşu gönderildiğine dair somut veriler maalesef mevcut değildir. Bu eksiklik, dönemin avcı kuşu tedarik miktarlarını belirlemeyi zorlaştırmaktadır.

Araştırma Etiği

Bu çalışma etik onay gerektiren herhangi bir araştırmayı içermemektedir.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Çalışma tek yazarlı olduğundan katkı oranı %100'dür.

Çıkar Çatışması

Çalışmada çıkar çatışması oluşturan herhangi bir husus bulunmamaktadır.

Kaynaklar

Alkan M. ve Gökbuğa F. (2015). XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Av Teşkilatının Silistre Sancağındaki Yapılanması. *Gazi Üniversitesi Akademik Bakış*, 9/17, 23-40.

Barkan, Ö. L. (1943). XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Ziraî Ekonominin Hukukî ve Malî Esasları-Kanunlar. İstanbul: Burhaneddin Matbaası.

Caferoğlu, A. (1972). Türklerde Av Kültürü ve Müessesesi, *VII. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler*, Cilt 1, Ankara: TTK Yayınları, 169-174.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, *Osmanlı Arşivi (BOA)*, Mühimme Defterleri *BOA. A. DVNS. MHM. d. 7, 14, 21, 24, 26, 28, 37, 39, 47 53, 60, 68.*

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, *Osmanlı Arşivi (BOA)*, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi *TsMA. D. 7180-5, TsMA.e. 810/46.*

- Çelik, Ş. (2002). Osmanlı Padişahlarının Av Geleneğinde Edirne'nin Yeri ve Edirne Kazasındaki Av Alanları (Hassa Şikâr-Gâhı). *XII. Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler*, C. III/ II. Kısım, , Ankara: TTK Yayınları, 1-15.
- Çoktan, N. (2002). *Memlûk Sultanları Döneminde Avcılık ve Av Seferleri*, Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rize.
- Erdem, S. (1991). Av. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 4, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 100-101.
- Erdem, F. (2019). *Kuyud-ı Kadime Arşivi 10 Numaralı Mufasssal Şahinciyan Defteri Örneğinde Osmanlı Devleti'nde Taşra Avcı Kuşu Yetiştiriciliği*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Gökbuğa, F. (2024). *Osmanlı Devleti'nde Avcılık Teşkilatı (Kuruluşundan XVII. Yüzyıla Kadar)*. Doktora Tezi, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- Gümüşçü, O. (2014). *Tarihi Coğrafya*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Günalan, R. (2009). İstanbul'da Balıkçılık: XVI. Yüzyılda Dalyan Mukataaları. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 48/2, 17-27.
- Güven, Ö. (1992). *Türklerde Spor Kültürü*. Ankara: AKM Yayınları.
- Güven, Ö. ve Hergüner G. (1999). Türk Kültüründe Avcılığın Temel Dayanakları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 32-49.
- Hacıgökmen, M. A. (2018). Selçuklularda Av Merasimleri ve Emir-i Şikârlar. *Selçuk Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi*. 43, 325-339.
- Işık, A. (1991). Avcı. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 4, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 113.
- İnbaşı M. ve Hazırbulan T. (2019). Kocaili Livâsında Bâzdârân Timarları. *IV. Uluslararası Orhan Gazi Sempozyumu ve Kocaeli Tarihi Kültürü Sempozyumu V, Cilt 1*, 593-607.
- İnbaşı M. ve Hazırbulan T. (2020). Osmanlı Devleti'nde Avcı Kuşu Yetiştiriciliği/Bâzdârânlık (Batı Anadolu Örneği). *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 7/19, 655-677.
- Karasu, A. (2017). *Orta çağ'da Türkler'de Yırtıcı Kuşlarla Avcılık*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Kıran, B. İ. (2014). *Osmanlı Saray Teşkilatında Doğancılık Koşusu*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Naimioğlu, R. (2024). *MÖ II. ve I. Bin Yıl Anadolu Toplumlarında Avcılık*, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Orhankazi, S. (2025). 18. Yüzyılda Bafra'da Avcı-Yırtıcı Kuş Yetiştiriciliği ve Çeltik Tarımı Üzerine Bir Değerlendirme. *Karadeniz Araştırmaları*, 22(86), 582-592.
- Osman Rifat. (1989). *Edirne Sarayı*, Yayınlayan Süheyl Ünver, Ankara: TTK Yayınları.
- Özaydın, A. (1991). Av. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 4, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 102

- Özcan, A. (1991). Atmacacıbaşı. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 4, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 82.
- _____, (1993). Çakırcıbaşı, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 8, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 189-190.
- _____, (1994). Doğancı. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 9, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 487-489.
- _____, (2003). *Fatih Sultan Mehmed Kanunnâme-i Âl-i Osman (Tahlil ve Karşılaştırmalı Metin)*. İstanbul: Kitapevi Yayınları.
- _____, (2010a). Şikâr Ağaları. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 39, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 161.
- _____, (2010b). Şahincibaşı, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 38, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 277-278.
- Pul, A. (2016). *Yeniçeri Ocağı'nın 68. Ortası Turnacıbaşılık*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Sakaoğlu, S. (1984). İnsan Adlarından Kaynaklanan Yer Adlarımız. *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri Kitabı*. Ankara: Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yayınları, 259-264.
- Salman, A. (2022). *Selçuklu Anadolu'su'nda Av ve Avcılık (1075-1318)*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Sarı, A. (2016). Osmanlı Sarayının Avcı Kuş Tedarikçileri: Sayyadân Sınıfı. *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi II Prof. Dr. Yılmaz Kurt Armağanı*, Ed. H. Oruç, M. Ceyhan, Ankara: Akçağ Yayınları, 294-304.
- Sevin, N. (1973). *On Üç Asırlık Türk Kıyâfet Tarihine Bir Bakış*. Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları.
- Sofyalı Ali Çavuş (1992). *Sofyalı Ali Çavuş Kanunnâmesi: Osmanlı Devleti'nde Toprak Tasarruf Sistemi'nin Hukukî ve Mâlî Müeyyede ve Mükellefiyetleri*. Haz. Midhat Sertoğlu, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Toker, G. (2015). *XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Silistre Sancağı'nın Timar Düzeni (Timar Rûznâmçe Defterlerine Göre)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Türk, G. (2024). *Geçmişten Günümüze Türk Kültüründe Av ve Avcılık*. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Aydın 2024.
- Türkmen, M. N. (2013). *Osmanlı'da Av Kültürü*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Türkmen, N. (2009). Avcı Kuş İkonografisi ve Hünernâme'deki Betimlemeleri. *Acta Turcica*, 1/1, 79-95. https://actaturcica.files.wordpress.com/2019/12/79_95.pdf Erişim Tarihi: 24.07.2025.
- Uzun A. ve Aras O. (2016). Mali Yönleriyle Osmanlı Devleti'nde Çakırcılık ve Şahincilik Teşkilatı. *Liberal Düşünce Dergisi*, 83, 99-112.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988a). *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilatı*. Ankara: TTK Yayınları.
- _____. (1988b). *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*. Ankara: TTK Yayınları.

_____, (1988c). *Osmanlı Devleti Teşkilatına Medhal*. Ankara: TTK Yayınları.

Yarcı G. (2009). Osmanlıda Avcılık Yasaları, *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, Yıl 1, Sayı 1, 123-152. https://actaturcica.files.wordpress.com/2019/12/123_152.pdf Erişim Tarihi: 24.07.2025.

Yıldırım, F. (2015). Osmanlı İdaresinde Tuna Nehri'nde Bir Ekonomik Unsur: Balıkçılık. *Osmanlı Devleti'nde Nehirler ve Göller 1*, Ed. Ş. Batmaz, Ö. Tok, Kayseri: Not Yayınları, 327-348.

Yıldız, M. (2011). *Bostancı Ocağı*. İzmir: Yitik Hazine Yayınları.

Extended Abstract

Introduction

Throughout history, human beings have coped with natural conditions by employing their intellectual capacities and developing productive strategies when available resources proved insufficient. Hunting, which initially emerged as an extension of gathering, gradually evolved into a more sophisticated activity requiring advanced techniques. Over time, various tools such as arrows, spears, and nets, as well as trained animals like dogs, hawks, and falcons, were incorporated into hunting practices. Beyond fulfilling nutritional needs, hunting assumed significant social and cultural functions. Although falconry has a long-standing history, it did not become widespread in Europe until the Middle Ages, when it was reintroduced by Arabs through Andalusia and Sicily.

In Turkish societies, hunting constituted a highly significant tradition in both pre-Islamic and post-Islamic periods. Among the steppe Turks, it was perceived not merely as an activity but as a comprehensive way of life, a belief system, and a cultural institution. It also functioned as a means of physical training and military preparation, while providing rulers with opportunities to interact with their subjects and oversee administrative matters. While the meat of hunted animals was consumed, hunting birds-particularly falcons-were regarded as sacred. In the pre-Islamic Arab context, hunting was primarily conducted using martial tools such as bows, arrows, and traps. However, following the spread of Islam and increased intercultural interactions, the use of hunting birds and dogs became prevalent. The Seljuk and Oghuz Turks maintained and institutionalized hunting traditions in Anatolia. During the reign of Tugrul Bey, hunting evolved into a formal organization, with specialized units established and official roles such as “bazdar” and “amir-i shikar” defined. A wide range of birds and animals were systematically employed in hunting practices.

Method

In the Ottoman Empire, hunting culture and hunting organisation became a well-established institution starting from the foundation years of the state. This organisation was built on the traditions inherited from previous Turkish-Islamic states. Osman Bey’s hunting in distant geographies with the alps and Murad I’s possession of valuable ringed hunting dogs and falcons reveal that hunting was considered an important activity from the early periods of the state. In the Ottoman Empire, especially during the reigns of Murad I and Yildirim Bayezid, hunting activities developed and it is observed that important officers in the Janissary Corps were known by the titles of saksoncubasi, zağarcıbaşı, avcıbaşı and similar titles related to the hunting profession. Sultan Murad II was accompanied by falconers and çakırcı officers. In the Ottoman system, the institution of shikâr agha gained its classical organisational form during the reign of Mehmed the Conqueror. The general name of the personnel engaged in hunting affairs under the external servants section of the Ottoman palace system, called Bîrun, was known as şikâr aghas.

Findings

The hunting organization in the Ottoman provinces was systematically structured according to the specialized roles of personnel dealing with game birds. Officials such as sayyâds, görenceci, and götürücü were responsible for supplying animal products, training birds of prey, and transporting them to the palace. Additional roles included trappers, kümeciler, dideban, yuvacı, tülekçi, and yavrucu, all of whom contributed to the capture, supervision, and care of birds, particularly during their early development. Within the Ottoman administrative system, these roles were supported through the timar system, which extended beyond military service to include civilian allocations such as the “Bâzdârân Timar.” Bâzdârân were tasked with collecting and raising young birds for hunting before delivering them to the palace. Bird breeders held a privileged status, receiving a service tezkiresi that granted tax exemptions in return for regular bird supply. However, these privileges depended on official registration and could be revoked if records were absent.

Conclusion, Discussion and Recommendations

In the Ottoman Empire, there were three classes that raised birds of prey for the palace. The income of these classes was given on the condition that they were exempt from ulufe (salary), timar and tekâlif. Each year, two of the officials serving as ulufeli were assigned and sent to the provinces. The appointment documents of the hunting troops, i.e. şikâr aghas, who worked as Ulufeli were recorded in the small rûznâmçe pen. The bâzdârs working in the provinces fulfilled different functions among themselves. All these officials were subordinate to the Dogancibasi appointed by the centre. In addition to the mufassal and icmal tahrir books for the bâzdârân timar allocated in Anatolia and Rumelia in the Ottoman Empire, there are also sections recording these timar in the province tahrir books. One of these books, although undated, probably contains the records of Rumelia timar of the 16th century and is the source of this study.

The fact that Rumelia was one of the first conquered regions and the diversity of game animals made it a major centre for sultan hunts (şikâr-ı hümayun). As a matter of fact, the prominence of the Sanjak of Rumelia in the supply of hunting birds is a direct result of this geographical advantage. In the region, there are records of individuals who undertook different duties of the organisation of the shikâr such as sayyâd, çakirci, şahinci, trapper, yuvaci, görencci. As can be seen in the table based on the records, a total of 92 bâzdârân timars were held in 12 different regions in Rumelia. Eight of these timars were void. The number of joint holders of the related timars is 67. The number of people who did not hold any dirliks or farms but performed bâzdârân service in return for being exempt from sharia and customary taxes is 72.

Timar records show that the region played an important role in the supply of chakirs, falcons and balaban. Timars were allocated in return for the services of yuvaci, tuzakci, görencci and getirücü. The records show that some of the timars were in ruins, which can be explained by their low income. Although there is detailed information on the timar system and officials, there is unfortunately no concrete data on how many and what types of birds of prey were sent to the capital from the Rumelia region. This deficiency makes it difficult to determine the amount of hunting bird supplies of the period.

Ek 1: TSMA. D. 7180-5 Transkripsiyonu**Varak 1a**

Livâ-i Vize		
Timar Sahibi	Tasarruf Ettiği Yer	Miktarı
Abdurrahim ve Abdülkadir	Mezrâ-i Kanlı Geçidi tabi'-i Hatun İli	1.200
Ali ma' Şerkiş	Karye-i Şeker Hasan	500
Yusuf	Mezrâ-i Kara Ali nâm-ı diğer Mustafa tabi'-i Vize	693
Mustafa	Karye-i Bayatlu tabi'-i Bergoz	1.404
Hamza ve Kurd	Hatun İli Nahiyesi'nde Karadoğan, Atmaca Korusu demekle mar'ufdur. Yuvacı olub avârizdan muaflardır.	

Varak 2a

Livâ-i Çirmen Cemaat-i Çakırcıyan		
Rüstem ve Hasan	Karye-i Doğancı tabi'-i Tekfurdağı	1.052
Kurd	Karye-i Komari tabi'-i Çirmen	550
İnal ve Hüseyin	Karye-i Sultansah tabi'-i Tekfurdağı	1.156
Turali ve Mustafa	Karye-i Oruç Beğ	1.027
Himmet ve Ali	Karye-i Büyükyazı tabi'-i Tekfurdağı	1.514
Hızır Balı	Çiftlik-i Kırkyılan tabi'-i mezkûr	591
Mahmud	Karye-i Küçükyazı tabi'-i Tekfurdağı	1.348
Mahlûl	Karye-i Doğancı Turgud	559

Varak 2b

Halil ve Lütfi	Mezkûrlar Çirmen Nahiyesi'nde Sarmaşık ve Armudalağı demekle mar'uf çakır yuvalarına elân yuvacılar olub avârizdan muaflardır.
Turgud ve Emirşah	Yenice-i Zağra Nahiyesi'nde Yassıdepe demekle mar'uf yuvada olan yuvacılar olub avârizdan muaflardır.
Pir Ali ve Süleyman	Yenice-i Zağra Nahiyesi'nde Büyükdepe demekle mar'uf yuvada elân yuvacılar olub avârizdan muaflardır.

Varak 3a

Der Livâ-i Silistre Cemaat-i Çakırcıyan		
Abdulkerim	Karye-i İzzeddinli	932
Kasım	Karye-i Kara Hisarlu	3.200
Musa ve Şükrü ve Fazıl	Karye-i Doğancı	1.210
Mustafa	Karye-i Aslıhan	744
Piri Karagöz	Karye-i Şabanlu	806
Hüseyin	Karye-i Gökçekarga	650
Hüseyin	Mezrâa-i Turmuş ve Yaylak ve Mezrâa-i Ahmed bin İsa	1.000
Hasan	Karye-i Mihmad	623

Varak 3b

Abdi bin Maksud Kasım	Karye-i Garibçe	1.000
Hamza	Karye-i Karamanlı ve Karye-i Sarı Nasuh	744
Musa	Karye-i Kavaklı	550
Dündar	Karye-i Derzilü	1.000
Şehsuvar	Karye-i Yerkesiği	200
Hüseyin	Karye-i Akpınar	2.000
Mehammed	Karye-i Burçlu	1.693
Himmet	Kassablu	700
Mükerrerrdir	Zirâ ki aşağıda şahincilerde yazılmışdır. Şahinci timarıdır. Karye-i Kulaklu nâm-ı diğer Sağır Köy tabi'-i Yanbolu	2.455
Ahmed	Boladlu	3.200

Varak 4a

Nasuh ve Evhad ve Kayalı ve Abdullah	Karin Ovası tevâbi'nde vaki' olan çakır yuvalarına avâriz-ı divâniyyeden muaf ve müsellemler olmak ile yuvacılarıdır.
Abdülkerim	Karin Ovası tevâbi'nde Balkan Dağı kurbunda Bergor ve İnciklü

	demekle ma'ruf çakır yuvalarına avârizdan muafiyetle yuvacıdır.	
Akıncı	Mezkûr Yanbolu Kazası'nda Göbel nâm karye kurbunda Kara Doğan demekle mar'uf çakır yuvasına avârizdan muafiyetle yuvacıdır.	
Musa	Mezkûr Karin Ovası tevâbi'nde Karapınar demekle mar'uf çakır yuvasına yuvacıdır.	
Ali veledi Ahmed	Mezkûr Karin Ovası tevâbi'nde Dobrovi Deresi demekle mar'uf yerde vaki' olan çakır yuvasına yuvacıdır.	
İlyas ve Ali	Mezkûrin Karin Ovası tevâbi'nde Erikli ve Karapınar demekle mar'uf çakır yuvasına avârizdan muafiyetle yuvacıdır.	

Varak 4b**Der Livâ-i Gelibolu**

Hamza	<i>Bir görünüş çakır verir.</i> Karye-i İdris nâm-ı diğer Doğancılar	1.176
Hacı	<i>Yılda bir görünüş çakır verir.</i> Karye-i Bumak	737
Küçük Ali ve Hüseyin <i>Ber-vechi iştirak ale's-seviye</i>	<i>Yılda bir görünüş çakır verirler.</i> Karye-i Süleyman Fakı	1.115
Mehemmed ve Davud	<i>Yılda bir görünüş çakır verirler.</i> Mezrâa-i Bezirci	655

Der Livâ-i Sofya**Cemaati Çakırcıyan**

Ramazan Ser Bâzdârân-ı Sofya	Karye-i Banyofça tabi'-i Sofya	5.279
“	Karye-i Bagnova tabi'-i mezkûr	4.430
“	Karye-i Hraslavça tabi'-i mezkûr	370
“	Karye-i İrlanosa tabi'-i mezkûr	3.184

Varak 5a

Ali	Karye-i Kelemiye tabi'-i mezkûr	500
Pir Ahmed	Karye-i İrlabosa tabi'-i mezkûr	384
Müsellemanlar ellerinde olan baştınalarına ber-âdet-i kadime mutasarrıflar olub her ikisiyle de bir görünüş çakır verirler ve kâfirler öşür ve avâriz-ı divâniyyeden ve tekâlif-i örfiyyeden ve haracdan ve ispençeden ve âdet-i ağnâmdan ve ulakdan muaf ve müselleman olan bunlardır ki zikr olunur.		
Mradboyi veledi Yovan		
İstovan veledi Boğdan		
Mirsala veledi Yovan Marsi	‘An karye-i Honesko tabi'-i kazâ-i Şehirköy	
Niko veledi Drayış Bergor Yovan		
Rayış veledi Radol		
Dobçin veledi Rayko	‘An karye-i Ligator tabi'-i Şehirköy	
Güvan veledi Dilo	‘An karye-i Trebniçe tabi'-i mezkûr	
Dabrino veledi Yovan Dabrino	‘An karye-i Ayo Dimitrimiç mâ tabi'-i m.	
Yovan veledi Yovan Radol	‘An karye-i Gururyani? tabi'-i İznepol	
İstayko veledi Yovan	‘An karye-i Begomçe tabi'-i Şehirköy	
Yovan veledi David		
Todor veledi İstoyan	‘An karye-i Komariç tabi'-i Şehirköy	
Yovan veledi Yovan Mihail		
Krayo veledi Drago Miran	‘An karye-i İslavokça tabi'-i m.	
Gelmiş veledi Dragan	‘An Nefsi Sofya	500

Varak 5b

Bulh veledi Rahil		
Kalko veledi İstoyan		
İstoyan veledi Novak		

Dimitri veledi Novak	‘An karye-i Kalkok tabi’-i Sofya	
Mile veledi Yovan		
İstayko veledi Radol		
Radoslav veledi Novak		
Bala veledi Rahon		
İskender veledi Abdullah	‘An karye-i Maslok tabi’-i Sofya	
Dimitri veledi Pob	‘An karye-i Boğladiç tabi’-i mezkûr	
Dragovalav		
Radon veledi Nikola		
Hacı Alagöz veledi Abdullah	‘An karye-i Bormin tabi’-i Sofya	
Mustafa veledi İbrahim		
İskender biraderi o	‘An Nefs-i Şehirköy tabi’-i Sofya	
Hızır biraderi o		
Baştine-i Oglas	‘An karye-i Çekerbiyoçfa tabi’-i Mezkûr	
Mihayil veledi Raylo	‘An karye-i Markiromca tabi’-i m.	
Obre veledi İstoyan		
Temurhan veledi Doğis	‘An karye-i Akça Kilise tabi’-i Sofya	
Yovan veledi İstirzo		
Niko veledi Dinomir	‘An karye-i Boboyan tabi’-i Sofya	
Rayo veledi İvladoslav		
Varak 6a		
Bersa veled Yovanko	‘An karye-i Dogomiçe tabi’-i mezbûr	
Dündar veledi Deli Murad	‘An karye-i Hoca Ahmed tabi’-i Sofya	
Yuvacıân-ı Çakır der Livâ-i Sofya		
Mihail veledi Yovan	‘An karye-i Yeküloçfa tabi’-i mezbûr	
Hrayho veledi Alaboy	‘An karye-i Komesto tabi’-i Şehirköy	
Nikola veledi Boğdan	‘An karye-i Venova tabi’-i mezkûr	
Bratangova veledi Radoslav		
Volçev veledi Milo	‘An karye-i Çıdank tabi’-i Sofya	
Nikola veled Milo		
Manovil veledi Mihayil	‘An karye-i Ligator tabi’-i Şehirköy	
İstoyan veledi İstapan	‘An karye-i Limayok tabi’-i Sofya	
be-câyı der Filibe		
Tursun veledi Doğan	‘An karye-i Lorna	
Varak 6b		
Yovan veledi Lohin		
Su veledi York	‘An karye-i Kalkok tabi’-i Sofya	
Sinan veledi Ferid?		
İstoyan veledi Boyçe		
Musa veledi Ali	‘An karye-i Musa Beğlü tabi’-i Yenice	
Yusuf bin İlyas Yahya be-câyı Sevindik	‘An karye-i Hüseyinlü tabi’-i Sofya	
Der Livâ-i Köstendil		
Abdullatif	Karye-i Globafça Derbend	1.664
Mahmud	Borovçe tabi’-i İvranya	1.372
Milko veledi Doko	Köstendil sancağında vaki’ olan çakır yuvalarına avârizdan muaf ve müsellemler olmağla bi’l-fiil yuvacıdır.	
Der Livâ-i Vidin		
Yusuf	Karye-i Krivina	800
	Karye-i Ekürince?	700
Der Livâ-i Niğbolu		

Aşiyân-ı çakır der tasarrufu Seydi bin Temur ve Hüseyin bin Bekir der kazâ-i Tırnova ve Ilıca ve Pirsok deresinde ve Kaloteyn ve Evlahusin demekle mar’uf yerdeki çakır yuvaların görüb gözleyüb mukabelesinde avârizdan muaf ve müsellemler olmak üzere berât-ı hümayunları vardır. Zikr olunan yuvalardan hâsıl olan çakır yavruların sâl-be-sâl hâsıl eyleyib götürüb emir-i şikâra teslim eylerler. Mademki hizmetlerinde noksanları olmaya avâriz-ı divâniyyeden muaf ve müsellemlerdir.

Varak 8a		
Der Livâ-i Paşa Cemaat-i Şahinciyan der Nahiye-i Filibe		
	Karye-i Kalanofça	1.500
Hasan Ser Şahinciyan-ı Filibe	Karye-i Mesud tabi'-i mezkûr	2.000
	Karye-i Salad/Said	430
	Karye-i Hamidli tabi'-i mezkûr	500
Ser Şahinciyan Vilâyet-i Drama		
Mahlûl	Karye-i Lutanos tabi'-i Drama	10.893
Mahlûl	Mezrâa-i Kırklar tabi'-i Yenice-i Karasu	701
Ali ve Hasan ve Mehmed ve Mustafa	Karye-i Dovişte tabi'-i Siroz	4.460
Varak 8b		
Mahlûl	Der Karye-i İstorono tabi'-i Filibe	147
Mahlûl	Çiftlik-i Yavrucu tabi'-i Ferecik	48
Mehmed ve Hamza ve Mustafa	'An karye-i Ulandır tabi'-i Filibe	172
	'An mezrâ-i Kostandin	112
Sayyâdân		
Mürüvvet Tuzakçılık eder.	Karye-i Buzağı tabi'-i İpsala	1.179
Nahiye-i Ferecik		
Samed Balaban sayyâdlığın eder.	Çiftlik-i Yahşiler tabi'-i mezbûr	193
Karaca ve Turgud ve Gazanfer Sayyâdlık hizmetin ederler.	Cem'an Yamak	120
Varak 9a		
Balaban ve Karaca Sayyâdlık hizmetin ederler.	Çiftlik-i Saltuk	272
Seydi ve Şaban Sayyâdlık hizmetin ederler.	Çiftlik-i der karye-i Sekilü	344
Musa ve Teke Sayyâdlık hizmetin ederler.	Çiftlik-i der karye-i Gerede-i Büztürg	406
Receb ve Müstecab Sayyâdlık hizmetin ederler.	Çiftlik-i Salib tabi'-i Ferecik	440
Abdi ve Hamza Sayyâdlık hizmetin ederler.	Der karye-i Samko?	741
Burhan Sayyâdlık hizmetin ederler.	Çiftlik-i der karye-i Büyük Geredelü	244
Burhan Sayyâdlık hizmetin ederler.	Çiftlik-i Büyük Geredelü	448
Mahmud ve Yusuf Sayyâdlık hizmetin ederler.	Çiftlik-i Alıkşah 'an karye-i Geredelü	608
Halil ve Sırmaş	Çiftlik-i Küçük Geredelü	590
Mennan ve Mehmed	Çiftlik-i 'An karye-i Küçük Geredelü tabi'-i Ferecik	877
Varak 9b		
Hızır ve Üveys ve Hacı ve Hamza ve Bayram Sayyâdlık hizmetin ederler.	'An karye-i Sekilü tabi'-i Ferecik	622
Mahlûl	Mezrâa-i der karye-i Ulandır tabi'-i Filibe	184
Nahiye-i Gümülcine		
Mustafa ve Mehmed Balaban sayyâdlığın ederler.	Karye-i Doğancılar tabi'-i Gümülcüne	2.045

Rasim ve Ömer ve Osman ve Mustafa Balaban sayyâdlığın ederler.	Karye-i Keramüddin	1.150
İsa ve Süleyman Balaban sayyâdlığın ederler.	Karye-i Arselli	1.571
Sadık Balaban sayyâdlığın ederler.	Karye-i Kadı Çiftliği tabi'-i m.	1.750
Yakub	Karye-i Çamurlu tabi'-i Yenice-i Karasu	1.565
Varak 10a		
Der Livâ-i Vize ki çiftlik tasarruf edip sayyâdlık hizmetin ederler		
Mahlûl	Mezrâa-i Orunç tabi'-i Hatuneli	200
Kavak ve Hasan ve Turali	Mezrâa-i Kutluca der civârı Çökenlü tabi'-i Çorlu	900
Malkoç ve Pervane	Mezrâa-i Sayyâd İbrahim	200
Hamza Bali	Karye-i Kara Yusuf tabi'-i Bergos	639
Hasan	Mezrâa-i Saru Bayezid tabi'-i Hatuneli	1.000
Mehemmed	Karye-i Kalkanlu tabi'-i Hatuneli	1.110
Habil	Karye-i Kızca tabi'-i Hatuneli	2.413
Varak 10b		
İsa Bali	Mezrâa-i Saru Bayezid tabi'-i Hatuneli	350
Hamza	Mezrâa-i Osmanlı tabi'-i Hatuneli	200
Osman ve Ali ve Ömer	Karye-i Müsellem tabi'-i Vize	722
Hasan ve Şahkulu ve Teberruk	Karye-i Çeltükçü tabi'-i Pınarhisar	1.550
Veli	Karye-i Doğancı Hamza tabi'-i Vize	400
Varak 11b		
Der Livâ-i Silistre		
Yusuf Ser Şahinciyan-ı Yanbolu	Karye-i Bolaniçe tabi'-i mezkûr	3.032
Mahmud ve Yusuf	Çiftlik-i Sayyâd Süle tabi'-i Mesuri	600
Hasan ve Hüseyin ve Ahmed	Karye-i Arıcıhisar nâm-ı diğer İmamlar tabi'-i Yanbolu	100
Kağlo? Şahin götürücü	Karye-i Kavaklu tabi'-i Yanbolu	2.414
Emir ve Emirza Yuvacı	Mezrâa-i Tatar Ahmed	92